

REKA KRKA

Izvir/povirje

Izvira v zahodnem delu Suhe krajine, blizu Gradička v naselju KRKA, pod Krško jamo na nadmorski višini 312 m.

Takoj nad izvirov je podzemna jama, imenovana Krška jama. Zaradi majhne višinske razlike med izvirov in izlivom v Savo (le kakih 140 metrov!), je tok Krke razmeroma počasen. Reka je v svojem zgornjem toku sicer živahna, saj je morala izsiliti svoj tok tudi skozi kak kanjon, v spodnjem delu pa teče po ravnini in oblikuje značilne ravninske tvorbe - rečne okljuke, rokave in otočke ter številne lahnjakove pragove.

Porečje

Dolga je približno 94km in njeno porečje zavzema več kot desetino slovenskega ozemlja (2284km²) in je med kraškimi porečji največje v Sloveniji.

Dolina reke Krke je osrednji vodotok Suhe krajine. V zgornjem toku je Krka tipična kraška reka s širokim zaledjem podzemnih pritokov in edina slovenska reka, v kateri se izloča lehnjak.

Krka teče v 12-20m globokem kanjonu s slapovi in brzicami na lehnjakovih pragovih. Zaradi množine vode nastajajo zanimiva slapišča. Vodo dobiva iz kraških izvirov ob strugi in v njej.

Reko KRKO sestavljajo trije različni deli:

- V zgornjem delu - dinarsko usmerjenem toku do Soteske teče osamljena v globokem kraškem dolu in je , z izjemo Višnjice brez pritokov. Za ta del, najbolj kraški tok so značilni lahanjkovi pragi. Največ jih je blizu Zagradca, Žužemberka in Dvora
- V srednjem delu do Bele cerkve v vzhodni smeri prečka novomeško območje, ima več pritokov, ki so Radešca, Sušica, Prečna oz. Temenica, Težka voda in Brusničnica.
- V spodnjem toku pritekajo vode z manj prepustnega Krškega hribovja in Gorjancev. Iz Krškega hribovja pritekajo vode – Radulja, Račna in Lokavec. Iz Gorjancev pa Pendirjevka, Kobila in Sušica.

Krka podtalno zbira vode iz Suhe krajine in Kočevskega Roga pa tudi iz kraškega sveta zahodno od tod.

Pokrajine in kraji

Vzhodna Krška kotlina

- je tektonska udorina, (kotlina), kjer je nastalo sotočje Krke, Save in Sotle.
- Nasuta je z rečnimi nanosi, predvsem reka Sava je s svojim močnejšim prodnim nanosom odrinila ob rob kotline ilovnate nanose Sotle in Krke – Krakovski gozd(močvirni hrastov nižinski gozd).
- Okolica kotline je gričevnata in predvsem vinogradniška, na osrednjem Krškem polju pa prevladuje poljedelstvo.
- Središče kotline je Krško in njegov del na levem bregu Save – Videm (papirnica, JEK)
- Ob južnem robu kotline so Brežice – zaradi bližine meje močnejša trgovina s Hrvaško; Čateške toplice - zdraviliški in turistično rekreacijski center, ki je v zadnjih letih najbolj napredoval.
- Kostanjevica – kulturno zgodovinsko zanimivo mestece (najmanjše v Sloveniji), ki je nastalo na otočku sredi Krke.

Novomeška pokrajina (tudi Novomeška kotlina oz. Zahodna Krška kotlina)

- Po izgledu pokrajina tukaj ni več kraška, saj je svet gričevnat ali nasut z rečnimi nanosi.
- o Pokrajina je tudi klimatsko že prehod v Subpanonsko Slovenijo, le zahodni del
Novomeške pokrajine, ki sega vse do Roga, je višji, gozdnat in bolj hladen.
- Središče pokrajine je Novo mesto, ki je po 2. vojni postalo zelo pomembno gospodarsko središče - Revoz, Krka. Je tudi upravno, kulturno in izobraževalno središče Dolenjske.

Suha krajina

Suha krajina je manjša pokrajina, ki leži na severo-zahodnem delu Dolenjske. Njeno središče oz. največje mesto je Žužemberk.

- Leži ob obeh bregovih Krke, ki je vrezala do 20 m globok kanjon v apnenec, v strugi pa na mnogih mestih ustvarila pregrade iz lehnjaka.
- Ob strugi Krke se pojavljajo izviri voda, ki zaradi prepustne zemlje, ki je na apnencu ponikujejo v porečju Krke, zato površinskih pritokov Krka skoraj nima.
- Pokrajina je naziv Suha krajina torej dobila po suhih kraških dolinah v porečju Krke.
Nad kanjonom Krke je nizek, planotast svet, poseljen zlasti ob stari cesti proti Novemu mestu.

Posebnosti

Dolina gradov

V dolini Krke in njeni bližnji okolici je bilo v Valvasorjevih časih okrog 65 gradov in graščin (*Dolina gradov*), od katerih večina ni ohranjena, so pa številni leseni mostovi, nekdanji mlini in žage (posebej ob manjših pritokih kot sta Klamfer in Težka voda). Reko krasí slikovita in pestra krajina, zato je zanimiva za rekreativce vseh vrst: čolnarje, raftanje, kopanje in ribištvo.

V ta sklop uvrščamo: Grad Otočec, Stari grad, Grad Luknja, Hudičev turn, Grad Struga, Gradič Novi dvor, Grad Graben, Grad Grm, Soteški grad

1.slika: Grad Soteska

2.slika:Grad Otočec

3.slika:Stari Grad

4.slika:Hudičev turn

5.slika:Grad Žužemberk

Živalstvo

Krka je ena najbogatejših rek z ribami, to so: podust, ščuka, smuč, potočna postrv, lipan, sulc, krap, klen, som, linj, bolen, ploščič, mrena, ogrica, jez, navadni ostriž, rdečeoka, rdečeperka, zelenka in šavenka.

Ob Krki živijo ptiči, kot so siva pastirica, vodomec, povodni kos in labod.

V preteklosti pa so v njej plavali daleč naokoli znani krški raki. Katere je konec 19. stoletja pomorila kuga in vsi kasnejši poskusi, da bi rake ponovno naselili, so bili neuspešni.

Lehnjak

Je kamnina, zgrajena iz CaCO_3 , ki se izloča iz tekoče vode. Kemično je povsem enak sigi, vendar se praviloma nabira na vodnem rastlinju in je zato izrazito lahek (tudi lahkovec).

Do izločanja lehnjaka prihaja na dva načina:

-zaradi uhajanja CO_2 iz vode

-ker rastline iz vode odvezemajo CO_2

Ni povsem jasno, zakaj se v neki reki odlaga lehnjak, v drugi pa ne. Osnovni pogoj je, da reka ne prenaša proda. Odlaganje zelo verjetno pospešujejo rastline v vodi, ki iz reke odvezemajo CO_2 , predvsem različni mahkovi.

Lehnjak se najbolj odlaga v plitvi vodi in kjer voda pada čez ovire, kar še dodatno stopnjuje izločanje lehnjaka.

V Sloveniji je največ lehnjaka v Krki, kar 90 lehnjakovih pregrad (pri Žužemberku, Dvoru in Podgozdu), na mnogih mestih se izloča iz izvirov (npr. Okrog Jezerskega, v okolici Stične in Višnje Gore, ponekod v Posacskem hribovju in Idrijskem hribovju).

Po lehnjakovih pregradah in jezerih sta najbolj znani reki Korana in Krka v Dalmaciji.

Hidrogram in rečni režim

Najvišji vodostaj ima Krka v novembru, najnižjega pa v juliju. Od Soteske navzdol je njen padec minimalen. Od tu dalje tudi pogosto prestopi bregove in poplavlja.

dežno-snežni ali fluvialno-nivalni rečni režim.

Izkoriščanje reke

Ob lehnjakovih pragovih so v preteklosti zgradili mnoge vodne mline in žage, v Žužemberku pa je deloval tudi eden izmed najstarejših papirnih mlinov na Slovenskem. Na Dvoru je v 19. st. delovala večja livarna. Danes pa je na njej od izvira pa do Novega mesta predvsem cela vrsta malih hidroelektrarn (Smolič, Rošelj, Žnidaršič, Zajc, Zupančič, Pavlin, Papež ...). Elektrarne so na praktično identičnih lokacijah, kot so bili nekoč mlini in žage, celo v istih objektih. Pri tem pa je treba dodati, da elektrarne sploh niso plod zgolj današnjega časa, ampak jih na Krki poznamo že precej desetletij.

Reka je danes znana po vodnih športih in privlačna za številne ribiče.

Kvaliteta vode

Reka je v zgornjem toku v drugem kakovostnem razredu, v spodnjem toku pa v drugem do tretjem, občasno in mestoma pa v tretjem in četrtem razredu.

Cvetenje je sicer naravni pojav. Vendar se v Krki zaradi prevelike količine dotoka komunalnih odpadkov z veliko vsebostjo organskih snovi v toplejših mesecih še pogosteje pojavi razvoj kremenovih alg oz. cvetenje.

Krka cveti vse od Žužemberka pa do izliva v Savo pri Brežicah.

Onasnaževalci:

Občasno vsebuje voda v Krki pri izviro težke kovine, kar kaže na onesnaževanje iz kraškega zaledja. Velika onesnaževalca sta tudi industrija in kmetijstvo. Problem pa predstavlja tudi premajhno število prečiščevalnih naprav ter neprimerno ravnanje z odpadnimi vodami.

Miti in legende

Izvor imena Krka naj bi bil *Korkoras*, grško ime za Krko. Tudi nekatera imena krajev verjetno izvirajo iz imena reke: Krško in Krška vas blizu izliva, ter sama vas Krka ob izviro.

Najbolj znan kraj, ki se pogosto otepa s poplavami, je Kostanjevica na Krki, pogosto imenovana kar *Dolenjske Benetke*.

Martin Strel :79 ' leta prvič v dveh etapah, 92 ' pa v enem kosu.

Dragotin Kette: Na Krki